

הנדון: מיסוי בפרישה – שינויי חקיקה בהטבות המס לקצבה – תיקון 190 לפקודה

1. רקע כללי

בספר החוקים 2354 מיום 14 במאי 2012 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 190 והוראת שעה), התשע"ב-2012 (להלן: "התיקון" או "תיקון 190").

התיקון שהתקבל נעשה לאור שינויים רבים, תכופים ומשמעותיים שחלו בשנים האחרונות בתחום הגמל והפנסיה בישראל, שהמרכזי מביניהם הוא הרפורמה שנעשתה לאחר תיקון 3 (להלן: "תיקון 3") לחוק הפיקוח של שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 (להלן: "חוק קופות הגמל") מיום 1.1.2008, במסגרתו בוטלו כל סוגי קופות הגמל שהיו קיימות עד לאותו מועד, ומאותו מועד ואילך נותרו שני סוגים של קופות גמל לקצבה:

1. קופת גמל משלמת לקצבה אשר משלמת ישירות קצבה לזכאים בהתאם לתקנונה.
2. קופת גמל לא משלמת לקצבה אשר לא יהיה ניתן למשוך ממנה ישירות כספים שהופקדו בה, אלא באמצעות העברתם לקופות גמל משלמת לקצבה, ולמעט כספים ממרכיב הפיצויים.

מאחר שהחל מתיקון 3, החיסכון נעשה לטובת קצבה בלבד, נקבע במקביל, כי הטבות מס יינתנו רק לחוסכים המפקידים בתוכניות לקצבה. מן העבר השני, עם ביטול האפשרות לחסוך בקופות גמל אחרות (פיצויים בלבד, תגמולים בלבד וכיו"ב) שהן למטרת קבלת סכום הוני (להלן: "חיסכון הוני"), בוטלו גם הטבות המס המשמעותיות שניתנו בעבר עבור החיסכון ההוני. עוד נקבע בתיקון 3, כי משיכת כספים מקופת גמל, באמצעות היוונם לסכום חד פעמי, תהיה אפשרית וזאת רק לאחר שהמושך השאיר בידיו סכום מינימלי להבטחת קצבה מזערית (להלן: "רובד קצבתי מזערי"), העומדת בשנת 2012 על סך של כ-4,273 ₪ לחודש.

לשם השלמת הרפורמה ועידוד אפיקי החיסכון לקצבה על פני אפיקי חסכון אחרים וביטול החיסכון ההוני, במסגרת תיקון 190 שלפנינו, הורחבה משמעותית מסגרת הטבות המס הניתנות על משיכת כספים באפיק החיסכון לקצבה. מדובר בשינוי קונספטואלי בראייתו של מחוקק המס את כלל מקבלי הפנסיה בישראל, אשר מהווה המשך ישיר לתהליך שהחל כבר בשנת 2008, ובבסיסו עידוד הפרטים בישראל (לרבות בעלי שליטה) להגדיל את החיסכון ארוך הטווח שלהם. ויודגש, אין מדובר רק בשינוי שיחול במועד הפרישה עצמו, אלא גם בשיקולי המס שעל יחידים ובעלי שליטה לקחת בחשבון במהלך שנות עבודתם, בבואם למקסם את יתרונות המס הקיימים כיום בתכנון הפרישה שלהם.

תשומת לב מיוחדת, יש להקדיש להוראות המעבר לגבי נישומים שהיוונו קצבה, המקנות זכות לשקול בין שתי אלטרנטיבות תוך 90 יום מיום 14.5.2012 (מועד פרסום התיקון), וכן להוראות המעבר בקשר לאופן יישום נוסחת השילוב, בתוך 90 יום ממועד הפרישה, לגבי נישומים שקיבלו פיצויים פטורים בסמוך למועד תחילת תשלום הקצבה.

2. התיקונים בפקודת מס הכנסה

2.1 תיקון סעיף 23 לחוק קופות הגמל וסעיף 3(ה) לפקודה

על פי הוראות סעיף 23 לחוק קופות הגמל, במקרה שבו עמית זכאי לכספים ממרכיב הפיצויים בקופת גמל לא משלמת לקצבה, או בקופת גמל אישית לפיצויים, הוא חייב למשכם, כך גם לגבי כספים שזכאי להם מוטב של עמית שנפטר, מקופת גמל לא משלמת לקצבה, קופת גמל לתגמולים או קופת גמל אישית לפיצויים.

מאחר ותיקון 3 לחוק קופות הגמל עצר את האפשרות להפקיד כספים חדשים לקופות גמל כאמור, ולאור המטרה לעודד יחידים להגדיל את חסכונם הפנסיוני, ולאור המגבלות כאמור ביכולת להמשיך ולשמור כספי פיצויים שהיו בקופות גמל לאחר הפרישה מהעבודה, אלא אם כן יועדו לקצבה, תתאפשר לחוסך, בהתאם להוראות סעיף 23 לחוק קופות הגמל המתוקן, להעביר כספים לחשבון חדש ונפרד בקופת גמל לא משלמת לקצבה, וזאת לאחר התחשבות המס בגין הכספים כאמור. לפיכך, כספים כאמור לא יראו אותם כמרכיב הפיצויים לעניין סעיף 23 לחוק קופות הגמל, אולם החוסך יהיה רשאי למשוך את הכספים הללו שלא בדרך של קצבה, קרי – הותרת האפשרות למשכם בסכום חד פעמי, בכפוף לתשלום מס על הרווחים הצבורים וזאת בדומה למס שהיה חל אילו הכספים היו מופקדים בתכנית חיסכון. באם יחליט החוסך למשוך אותם בדרך של קצבה יחולו לגביו הכללים הרגילים של קצבה, קרי – משיכה באמצעות קופה משלמת לקצבה בלבד, ועל היוון הסכום כאמור יחולו ההוראות בדבר רובד קצבתי מזערי.

בהתאם לכך, תוקן סעיף 3(ה) לפקודה, כך שלגבי חוסך שהעביר כספים לחשבון חדש בקופת גמל לא משלמת לקצבה, יראו את הריבית והרווחים שנצברו על כספים אלה, למעט הפרשי הצמדה, כהכנסה מריבית (בדומה להסדר הקיים לגבי רווחים מקרן השתלמות). במקרה שבו היחיד מושך רק חלק מהכספים שנצברו לזכותו בחשבון זה, יראו את המשיכה כאילו היא על חשבון הקרן, הריבית והפרשי ההצמדה, באופן יחסי. אם היחיד יעביר את הכספים לקופת גמל משלמת לקצבה, יחולו עליהם ההוראות החלות על קצבה.

2.2 תיקון סעיף 8(ג) לפקודה

סעיף 8(ג) לפקודה מאפשר חלוקה של הכנסה מהפרשי שכר אשר התקבלה בשנת מס אחת, כך שתיוחס לשנים בהן נוצרו הפרשי השכר, וזאת לתקופה של עד 6 שנות מס המסתיימות בשנת המס שבה התקבלה ההכנסה. תכליתו של הסעיף לאפשר יצירת הקבלה בין מועד הפקת ההכנסה למועד הטלת המס. הגיון זה נשמר גם כאשר לנישום הכנסה מהפרשי קצבה, כך שכאשר הנישום זכאי להפרשי קצבה, תתאפשר פריסה לשנים אליהן מתייחסים הפרשי הקצבה ולא יותר משש שנים כאמור.

תיקון סעיף 8(ג) לפקודה, העוסק בפריסה של הפרשי קצבה יחול רטרואקטיבית כבר מיום 1.1.2011 לגבי הפרשי קצבה שהשתלמו ממועד זה ואילך. תיקון זה נדרש מכיוון שהפרשי קצבה לא נכללו במסגרת ההכנסות שאותן ניתן היה לפרוס לפי סעיף 8(ג) לפקודה, דבר שיצר פגיעה במקבלי הפרשי הקצבאות.

2.3 תיקון סעיף 9(ו) לפקודה

סעיף 9(ו) לפקודה מעניק פטור מס בגין קצבת שאירים המשולמת על פי חוק או על פי הסכם קיבוצי (שאינן קצבאות לנכי מלחמה או קצבאות נכות וזקנה מהביטוח הלאומי עליהן קיים פטור ממס בסעיפים אחרים בפקודה). קצבת שאירים, כידוע, הינה קצבה המשולמת עקב פטירתו של אדם לאחד מקרוביו ערב פטירתו.

הפטור לקצבת שאירים לפי סעיף 9(16) לפקודה מוגבל לסכום שאינו עולה על הפטור הניתן ל"קצבה מזכה" (הקצבה בפועל עד תקרה חודשית של 8,190 בשנת 2012), כהגדרתה בסעיף 9א לפקודה, ובלבד שאם מגיע פטור ממס גם לפי סעיפים 9א או 9ב לפקודה, יינתן הפטור הגבוה מבין השניים. תקרת הפטור החודשית בשנת 2012 הינה: $2,867 * 35\% = 8,190$.

על פי נוסח הסעיף טרם התיקון, הפטור לפי סעיף 9(16) לא היה חל בעת קבלת קצבת שאירים מקופת גמל לקצבה או תכנית ביטוח, שהוסדר בסעיף 9א לפקודה, כמו גם שהפטור שהוענק מכוח סעיף 9א לפקודה היה נמוך מהפטור לפי סעיף 9(16) לפקודה.

בתיקון הוצאו מתחולת סעיף 9א לפקודה כל ההתייחסויות לקצבאות שאירים שיוסדרו מעתה ואילך בסעיף 9(16) לפקודה בלבד, ובסעיף 9(16) החדש נקבע, כי הפטור על קצבאות שאירים יינתן עד לתקרת הקצבה כמשמעותה בסעיף 9א לפקודה, אולם לגבי קצבת שאירים הנובעת מתשלומים פטורים יינתן פטור מלא בלא הגבלה בתקרה. עוד תוקן הסעיף, כך שהוא יחול גם כאשר הקצבאות משולמות מקופת גמל לקצבה או תכנית ביטוח וכן באמצעות הסדר של פנסיה תקציבית.

השאירים שיוכלו ליהנות מהוראות הסעיף הינם רק מי שהיה בן זוגו של הנפטר ערב פטירתו (לרבות ידוע בציבור), ילדו של הנפטר (לרבות ילד מאומץ) וכן ילדו של בן זוגו של הנפטר ובלבד שטרם מלאו לו 21 שנים או שאין לו כושר להשתכר מעבודה או ממשלח יד, הורה של הנפטר שכל פרנסתו על הנפטר ערב פטירתו ואין לו כושר להשתכר מעבודה או ממשלח יד.

2.4 תיקון סעיף 9א לפקודה והוראת השעה לשנים 2012-2024

2.4.1 כללי

סעיף 9א לפקודה עוסק בפטור על "קצבה מזכה" או על "קצבה מוכרת", השפעת משיכתם של פיצויי פיטורין פטורים ממס על פטורים אלה, וניצול הפטורים על קצבאות כאמור בעת היוונו. על פי לשון החוק, לפני התיקון, קיים פטור ממס ליחיד שהגיע לגיל פרישה או שמקבלים שאירים לפי הנוסחה הבאה:

הקצבה המוכרת, או ל-35% מהקצבה המזכה, לפי הגבוה מביניהם.

כמו כן, כאשר היחיד מקבל פיצויי פיטורין פטורים ממס סמוך¹ למועד קבלת הקצבה, קיים בחוק מנגנון אשר ידוע בכינויו "נוסח השילוב" ואשר בפועל מפחית את הפטור על הקצבה.

כדי לעודד אנשים לבחור באפיקי החיסכון לקצבה על פני אפיקי חיסכון אחרים, ביקש המחוקק להרחיב את מסגרת ההטבות הניתנות בעת משיכת הכספים באפיק חיסכון זה, המעוגנות בסעיף 9א לפקודה. בנוסף, בעקבות ביטול החיסכון ההוני במסגרת תיקון 3 ביקשו להגדיל את הפטור הניתן לקצבה המזכה, כך שהסכום ההוני שהופנה למקורות הקצבה יהא פטור במועד קבלת הקצבה.

2.4.2 סעיף 9א לפקודה – ההגדרות החדשות והפטור ממס על קצבה החל משנת 2012.1.1

בשל אי הבהירות הקיימת כיום במונחים "קצבה", "קצבה מזכה" ו"קצבה מוכרת", תוקנו ההגדרות במטרה שייקבעו באופן ברור יותר מה יהיו התשלומים הפטורים בעת פרישה.

¹ הכוונה "בסמוך" למועד שהוא אחד משניים: לאחר/יחד עם תשלום הקצבה, או תוך 15 שנים שלפני תחילת קבלת הקצבה.

2.4.2.1 קצבה

הגדרת "קצבה" תוקנה ומועטה ממנה קצבה המשתלמת לשאירים, וזאת לאור העובדה שמעתה ואילך הטיפול בנושא הפטור על קצבת השאירים יהיה על פי סעיף 9(ו6) לפקודה בלבד (ראה פיסקה 2.3 לעיל).

קצבה מזכה

2.4.2.2

ככלל, הגדרת "קצבה מזכה" הוגדרה לפני התיקון כאותו חלק מהקצבה או מסך כל הקצבאות שמקבל אדם ושאינו עולה על 8,190 ₪ בחודש (בשנת 2012), לעניין זה, גם קצבה שחלק ממנה הוון תבוא בחשבון לעניין הקצבה שהיתה משתלמת לפני ההיוון. שיעור הפטור על הקצבה המזכה עמד על 35% מהקצבה בפועל או מתקרת הקצבה המזכה, ומכך יוצא, שתקרת הפטור החודשית על הקצבה המזכה בשנת 2012 הינה $2,867 ₪ = 8,190 * 35\%$.

ניתן לראות, כי על פי ההגדרה הישנה, שיעור הפטור נגזר מהקצבה בפועל של היחיד ועד לתקרת קצבה של 8,190 ₪ לחודש, כך שבמידה וליחיד קצבה חודשית של 5,000 ₪, הפטור על פי ההגדרה הישנה עמד על 1,750 ₪ ($5,000 * 35\%$) ולא על גובה התקרה.

התיקון לסעיף 9(ב) לפקודה קובע, כי קצבה מזכה שמקבל יחיד שהגיע לגיל פרישה תהיה פטורה ממש עד לסכום שלא יעלה על 67% מתקרת הקצבה המזכה.

לפיכך, בעקבות התיקון, קצבה מזכה תכלול את סך כל הקצבאות שמקבל אדם, למעט ה"קצבה המוכרת" (המטופלת בנפרד – ראה בהמשך), כאשר אחד השינויים המשמעותיים ביותר הינו הכללת המונח "תקרת הקצבה המזכה", שזכה אף הוא להגדרה נפרדת, וזאת על מנת להביא לכך ששיעור הפטור ייגזר כסכום קבוע מסכום התקרה ולא עוד מסכום הקצבה בפועל (אם הוא היה נמוך כאמור מסכום התקרה). כלומר, לאחר התיקון עלה הפטור ליחיד, לפי הדוגמא שלעיל, מ-1,750 ₪ ל-2,867 ₪ לחודש, וזאת מבלי קשר לעליה בשיעור הפטור שיחול מעתה באופן מדורג במשך 13 שנים, עד לפטור בשיעור של 67% מ"תקרת קצבה מזכה" כהגדרתה לאחר התיקון.

יובהר, כי השיעור בסך 67% מתקרת הקצבה המזכה יחול משנת 2025, כאשר השיעור בסך 35% הקיים כיום יוגדל באופן מדורג בשנים הבאות בהתאם לשיעורים המפורטים להלן:

- בשנות המס 2012 עד 2015 סכום הפטור יהיה עד לסך השווה ל-43.5% מתקרת קצבה מזכה.
- בשנות המס 2016 עד 2019 סכום הפטור יהיה עד לסך השווה ל-49% מתקרת קצבה מזכה.
- בשנות המס 2020 עד 2024 סכום הפטור יהיה עד לסך השווה ל-52% מתקרת קצבה מזכה.
- בשנת 2025 ואילך סכום הפטור יהיה עד לסך השווה ל-67% מתקרת קצבה מזכה.

מדובר בשינוי משמעותי שמביא לכך שיותר ויותר מקבלי קצבה ישלמו פחות ופחות מס לאורך השנים, כך ששיעור הפטור על קצבה כמעט ויוכפל (מ-35% ל-67%), ולאורך השנים הפטור עצמו (במונחי סכומים כספיים) אף יגדל במונחים משמעותיים מאד. עוד נציין, כי אין משמעות באם מועד תחילת תשלום הקצבה היה לפני 1.1.2012, הזכאות לפטור החדש חלה על כל הקצבאות המשולמות החל מיום 1.1.2012.

קצבה מוכרת

2.4.2.3

באשר לקצבה המוכרת נקבע בחוק לפני התיקון, כי קצבה מוכרת שמקבל יחיד שמלאו לו 60 שנה תהיה פטורה ממס, וזאת במידה והוא אינו זכאי להטבה על קצבה מזכה כאמור.

הגדרת "קצבה מוכרת" לפני התיקון קבעה, כדלקמן:

"חלק מקצבה המשולמת על ידי קופת גמל לקצבה המנוהלת בידי חברת ביטוח, או המשולמת בידי קופת גמל לקצבה אחרת שהוקמה אחרי 1.1.1995 הנובע מתשלומים פטורים; לעניין זה, "תשלומים פטורים" –

- (1) סכומים שחויבו בתשלום מס כאמור בסעיף 3(ה3) לפקודה.
- (2) סכומים שהפקיד מקבל הקצבה, ואשר לא היה זכאי בעבורם לניכוי כאמור בסעיף 47;"

הגדרת "קצבה מוכרת" בנוסח לפני התיקון, כללה בפועל גם כספים אשר נהנו מהטבת מס בעת הפקדתם, הן משום הקושי לזכות כספים שלא נהנו מהטבת מס לפי סעיף 47 לפקודה, המאפשר העברת ההטבה בין קרובים, והן משום שאינה מחריגה כספים אשר נהנו מהטבת מס המעוגנת בסעיף 45א לפקודה.

במסגרת התיקון, תוקנה ההגדרה כך שתכלול רק אותו "חלק מקצבה המשולמת על ידי קופת גמל לקצבה שאינה קרן ותיקה והנובע מתשלומים פטורים". "תשלומים פטורים" לעניין זה יוגדרו כך:

- (1) סכומים ששולמו לקופת גמל לקצבה –
  - (א) על ידי מעבידו של עובד, בעבור העובד, על חשבון מרכיב תגמולי המעביד, העולים על השיעור להפקדה כשהוא מוכפל במשכורתו של העובד או בסכום התקרה, לפי הנמוך;
  - (ב) על ידי העובד על חשבון מרכיב תגמולי העובד העולים על השיעור המרבי להפקדה של מרכיב תגמולי העובד לפי סעיף 22 לחוק הפיקוח על קופות גמל, כשהוא מוכפל במשכורתו של העובד או בשכר הממוצע במשך לחודש, לפי הנמוך;

בפסקה זו – "השכר הממוצע במשק", "השיעור להפקדה", "משכורת" ו"סכום התקרה", כהגדרתם בסעיף 3(ה3). "מרכיב תגמולי העובד" ו"מרכיב תגמולי המעביד" – כמשמעותם לפי סעיף 21 לחוק הפיקוח על קופות גמל.
- (2) כספים שהועברו לחשבון חדש כאמור בסעיף 23(א2) או 2(ב) לחוק הפיקוח על קופות גמל;
- (3) סכומים ששילם יחיד בעד עצמו לקופת גמל לקצבה, בלא תשלום מקביל מטעם המעביד, ושהיחיד אינו זכאי בשלהם לזיכוי לפי סעיף 45א או לניכוי לפי סעיף 47;"

כמו כן, בשל ההפרדה בין קצבה מזכה לקצבה מוכרת במנגנון הפטור, ובעקבות השינויים בהגדרה של הקצבה המוכרת ומתן הפטור כאמור, בלא תלות בקצבה המזכה, נוספה לסעיף האמור חלופת הזכאות לקצבה מוכרת הנובעת מפרישה מוקדמת בשל נכות יציבה בדרגה של 75% או יותר, שנקבעה לפי אחד מהחוקים המפורטים בסעיף 9(5) לפקודה.

יוצא, כי הפטור לקצבה מוכרת לא יותנה עוד בקצבה המזכה, והוא יינתן על מלוא הקצבה המוכרת (בנוסף לקצבה המזכה) החל במועד שבו הגיע מקבל הקצבה לגיל 60, או בעת פרישתו פרישה מוקדמת בשל נכות כאמור לעיל.

2.5 שינויים בכללי נוסחת השילוב

כאמור לעיל, כאשר מקבל היחיד פיצויי פיטורין פטורים ממס סמוך למועד קבלת הקצבה, קיים בחוק מנגנון אשר ידוע בכינויו "נוסחת השילוב" אשר בפועל מפחית את הפטור על הקצבה. המנגנון הקבוע כנוסחו לפני התיקון היה מורכב ביותר, ולפיכך יצר חוסר ודאות בקרב נישומים ובמקרים מסויימים הנוסחה היתה מביאה לתוצאות אבסורדיות. בשל המטרה הבסיסית של המחוקק החל מתיקון 3 לעודד את החוסכים להותיר את הכספים שנתקבלו כמענק פרישה בקופות הגמל לקצבה לשם הבטחת רווחתם בעתיד, נקבע מנגנון חלופי, שבדברי ההסבר לתיקון הוגדר כ"פשוט ובהיר", אשר נועד להעניק יתרון מובהק להותרת כספים שנחסכו לצורך מענקי פרישה בקופת הגמל עד לגיל הפרישה לצורך משיכתם כקצבה.

בפועל, מדובר במנגנון מורכב ולא פשוט בפני עצמו, שיצריך שמירת מסמכים על ידי הנישום במשך תקופה ארוכה ובלתי אפשרית של 32 שנה, ולכל הפחות, מערכת סליקה ממוחשבת כלל ארצית שתשמש את החברות המנהלות וחברות הביטוח ואשר תכיל מידע היסטורי ורלוונטי לגבי כל חוסך וחוסך, וזאת כפי שהוצע בעבר בענין הקמת מערכת סליקה פנסיונית.

על פי המנגנון החדש, הפטור לקצבה יושפע ממענקים פטורים שקיבל הנישום, כך שנישום אשר זכאי לפטור ממס לקצבה, וגם קיבל "מענקים פטורים"², אשר ייבחנו כעת לתקופה של 32 שנה (במקום 15 שנה לפי הדין הקודם), סכום הפטור לגביו לא יעלה על "יתרת ההון הפטורה" (יוסבר להלן) כשהיא מעודכנת ב-1 בינואר של כל שנת מס, החל ב-1 בינואר של השנה שבה חל גיל הזכאות בהתאם להוראות סעיף 120 ב לפקודה, ומחולקת ב"מכפיל ההמרה להון" (ראה להלן).

"יתרת ההון הפטורה" הוגדרה כסכום ההפרש בין (1) ל-(2), כדלקמן:

1. סכום השווה ל-67% מתקרת הקצבה המזכה כשהוא מוכפל ב"מכפיל ההמרה להון". מכפיל ההמרה להון הוגדר כ"180 או מכפיל אחר שקבע שר האוצר בצו באישור ועדת העבודה והרווחה והבריאות".
2. המענקים הפטורים כשהם צמודים למדד מיום קבלתם בפועל עד ליום 1 בינואר בשנה שבה חל גיל הזכאות, ומוכפלים ב"מקדם" (סכום השווה ל-35% מתקרת הקצבה המזכה (8,190 בשנת המס 2012) כשהוא מוכפל במכפיל ההמרה להון (180) ומחולק בסכום המתקבל מהכפלת תקרת הפטור על מענקי פרישה לכל שנת עבודה (11,950 ש"ח בשנת 2012) כפול 32.

בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר, כי המענקים הפטורים שיופחתו הם מענקים שקיבל יחיד בפטור ממס בעד 32 שנות עבודה לכל היותר, שקדמו לגיל הזכאות, אשר מוגדר כגיל הפרישה או כגיל שבו החל יחיד לקבל קצבה מזכה, כולה או חלקה, לפי המאוחר. כלומר, לגבי יחיד שיחל לקבל קצבה בגין הפרישה (כיום - 67 לגבר ו-62 לאשה), או בגיל מאוחר יותר (אם עבד גם לאחר גיל הפרישה), יובאו בחשבון לצורך חישוב הפטור שלו הוא זכאי בשל קצבה כאמור, מענקים שקיבל בשל 32 שנות עבודתו האחרונות. עוד יובהר, כי במטרה להעניק יתרון לקצבה על פני סכום הונו, יוכפל סכום המענקים במקדם, אשר מחושב כך, שמי שהיה מושך פיצויים פטורים בגין 32 שנות עבודה, היה מפחית את מלוא הפטור הנובע מ-35% מתקרת הקצבה המזכה. לפיכך, כל שקל מהמענק שיימשך בפטור כשהוא מוכפל במקדם, יפחית את הפטור לקצבה (לרבות בהיוון קצבה). עם זאת, המענקים הפטורים של

² "מענקים פטורים" – "סכום המענקים הפטורים שקיבל יחיד בעד שנות עבודתו שקדמו לגיל הזכאות ולא יותר מ-32 שנות עבודה".

נכים מסוימים ואנשי כוחות הביטחון לא יובאו בחשבון לצורך נוסחת השילוב ולא יפגעו בפטור שלהם לקצבה.

בהצעת החוק הובאה הדוגמה הבאה:

יחיד שצבר בקופת גמל לקצבה 2.5 מיליון ₪ המאפשרים לו קצבה חודשית בגובה של 10,000 ₪ לפי מקדם אישי שנקבע בינו לבין חברת הביטוח בשיעור של 250. אותו יחיד משך כספי פיזיים במועד הפרישה מעבודתו בגיל 40 בסכום כולל של 120,000 ₪ והמדד הידוע ביום המשיכה היה 90. המדד בחודש ינואר בשנת הפרישה לקצבה הוא 150. חישוב הפטור לגבי אותו יחיד יהיה כדלקמן: אלמלא משך את הפיזיים היה הסכום הפטור 5,500 ₪, אלא שהוא קיבל מענקים פטורים ולאחר התאמה למדד והכפלה במקדם של 1.35 מתקבלת פגיעה בפטור בגובה של 1,500 ₪ [לפי החישוב הבא:
 $1,500 = 180 / 1.35 * (90 / 150) * 120,000$], ולכן יקבל פטור על סכום של 4,000 ₪.

נציין, כי בטרם התיקון נישום רשאי היה לבחור לשלם את המס על המענק הפטור במועד הפרישה על מנת שהפטור על הקצבה לא ייפגע ולבצע פריסה לתקופה של עד 6 שנות מס המסתיימות בשנת הפרישה, אולם לאחר התיקון ולאור המנגנון החדש אין צורך עוד בפיסקת משנה (ד) לסעיף 9 לפקודה, על כן נמחקה פסקה זו מסעיפי הפקודה.

עוד יובהר, כי במידה וקיבל אדם לפני 1.1.2012 מענק פטור, ואותו מענק לא היה מובא בחשבון לעניין נוסחת השילוב הישנה, נקבע כי המענק הפטור לא יובא בחשבון לצורך חישוב נוסחת השילוב החדשה.

2.6 היוון קצבאות

לאור השינוי האמור בשיעורי הפטור לקצבה, נקבע בתיקון כי אופן קבלת הפטור בעת היוון קצבה יותאם להסדרים החדשים לפטור על קצבה. כזכור, לאחר תיקון 3 לחוק קופות הגמל, משיכת כספים מקופת גמל משלמת לקצבה באופן של תשלום הוני (חד פעמי) יתאפשר בתנאי שסכום הקצבה שיוותר בידו של העמית לאחר ביצוע היוון הקצבה לא יפחת מהקצבה המזערית (סך של 4,273 ₪ לחודש נכון לשנת 2012). ביצוע ההיוון ייעשה רק עם הגעה לגיל פרישה, כלומר הבדיקה האם הפורש זכאי למשיכת סכום הוני תיעשה ביום הבקשה למשיכת הכספים.

לאחר התיקון, הסכום שיקבל יחיד מהיוון קצבאות יהיה פטור ממס עד לסכום כולל שלא יעלה על 67% (או שיעור נמוך יותר בהתאם למדרגות שנקבעו לפי השנים) ממכפלת תקרת הקצבה המזכה במכפיל ההמרה להון, ואם הוא קיבל גם מענקים פטורים, הפטור להיוון קצבה יהיה עד ליתרת ההון הפטורה. הפטור כאמור מותנה בהגשת בקשה לפקיד השומה לקבלת פטור על הסכום המהוון לא יאוחר מ-90 יום מהיום שבו ניתן לו לראשונה פטור ממס בשל הקצבה המזכה. 90 הימים נועדו להבטיח כי היחיד שקיבל החלטה כה משמעותית לשארית ימיו, יוכל לבחון אותה ולשנות את דעתו עד לקבלת ההחלטה הסופית בידו.

עוד נקבע מנגנון פגיעה בפטור ממס על קצבה אשר נובע ממשיכת סכום הוני פטור כהיוון קצבה, כך שמסכום הקצבה הפטור יופחת הסכום המהוון שנמשך בפטור, כשהוא מחולק במכפיל ההמרה להון, והתוצאה המתקבלת תהיה סכום הקצבה הפטור לאחר משיכת הסכום המהוון כאמור.

יובהר, כי ככל שמדובר בהיוון קצבה מוכרת נקבע, כי יוטל מס בשיעור 15% רק לגבי סכום המתקבל עקב היוון קצבה מוכרת, כשהוא מוכפל בהפרש החיובי שבין היתרה הצבורה לבין התשלומים הפטורים, ומחולק ביתרה הצבורה. היתרה הצבורה היא הסכומים שנצברו לזכותו של היחיד בחשבונו בקופת גמל לקצבה שאינה קרן ותיקה, עד למועד חישוב רווחי הקופה שקדם לגיל הזכאות של היחיד והנובע מתשלומים פטורים. בדברי ההסבר לתיקון נאמר, כי מטרת הסעיף לחייב במס משיכה הונית שמעבר לקצבה המזערית כפי שהיתה מחויבת לו הסכום היה מושקע בשוק ההון, אולם לשם הפשטות והקושי בחישוב הסכום

האינפלציוני שנובע מכספי הקצבה, נבחר מנגנון המיסוי של נכסים שאינם צמודים, קרי – שיעור של 15%.

על מנת למנוע תכנון מס של הפקדת כספים לקצבה מוכרת כתכנית הורשה פטורה ממס העוקפת את המס החל על שוק ההון, נקבע בנוסף, כי אדם אשר חסך כספים בקופת גמל לקצבה מוכרת, ונפטר לאחר שמלאו לו 75 שנים וטרם החל לקבל קצבה מוכרת, יראו אותו כאילו היוו את הקצבה המוכרת ויחולו על היוון זה הוראות ההיוון הרגילות, אלא אם כן כספי המוריש הועברו לקופת גמל משלמת לקצבה של יורש לשם משיכתם כקצבה מוכרת, וזאת הן לגבי התשלומים הפטורים שהיו בקופת הגמל של יחיד בעת שנפטר הן לגבי הריבית והרווחים הנובעים מהם.

2.7 תיקון סעיף 9ב לפקודה

סעיף 9ב לפקודה קובע פטור ממס בשיעור של 35% על קצבה אחרת שמקבלים נישומים בהגיעם לגיל פרישה או שמקבלים שאירים, ושאינם בגדר קצבה הכפופה לפטור על פי סעיף 9א לפקודה.

לאור תיקון סעיף 9(16) לפקודה, אשר החל מהתיקון חל על כלל קצבאות השאירים מקופת גמל, תכנית ביטוח או על פי דין, הותאם סעיף 9ב לפקודה, כך שהוא יחול על קצבאות שאירים שאינן פטורות לפי סעיף 9(16) לפקודה החדש.

2.8 תיקון סעיף 32(9) לפקודה

כידוע, סעיף 32(9) לפקודה נועד למנוע ניצול לרעה על ידי חברות מעטים על ידי הפרשה מלאכותית לקופות גמל תוך ניצול ההטבה של ניכוי ההוצאה מההכנסה החייבת, וניצול הטבות המס בעת משיכת הכספים מהקופות על ידי בעל השליטה. לאור הקשחת התנאים למשיכת כספים מקופות גמל שלא על דרך של קצבה לאחר תיקון 3, הבין המחוקק, כי אין עוד צורך בהגבלת הסכומים מעבר למגבלה הרגילה כמו כל עובד רגיל, ועל כן חברה שתפקיד בגין בעל שליטה שכיר תהנה מהוצאה ככל עובד רגיל. אולם, על מנת למנוע ניצול לרעה של סכומי ההפקדה למטרת פיצויים בהתאם להיקף ההכנסות או ההפסדים של החברה בשנה מסוימת, הותרה על כנה המגבלה לעניין ההפקדה המותרת בניכוי לפיצויים. מסיבה דומה הושארה על כנה גם המגבלה הקיימת בשיעור 4.5% ממשכורתו הקובעת של בעל השליטה לקרן השתלמות.

בנוסף, לאור העובדה שהמנגנון החדש לפטור על קצבה יביא לחבות מס נמוכה יותר על קצבאות גבוהות יותר, ועל מנת למנוע הסטת כספים צבורים של בעלי שליטה בחברות מעטים שבבעלותם בדרך של קצבה, הוגבלו הוצאותיה של חברה בגין הענקת קצבה (תקציבית) למי שהיה עובד בחברה וגם בעל שליטה בה, או לקרובו, עד ל-1.5% ממשכורתו הממוצעת בשל כל שנת עבודה. בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר, כי גובה ההוצאה שתוגבל תהיה בגובה קצבה שהיתה משולמת בדומה להסדר פנסיה תקציבית שהיה נקבע בשוק החופשי שאין בו יחסים מיוחדים.

3. תחולה והוראות מעבר

תחולתם של מרבית התיקונים הינה מיום 1.1.2012 והם יחולו על קצבאות המשולמות בעד תקופה שתחילתה מיום זה ואילך, ואין משמעות אם מועד תחילת קבלת הקצבה היה לפני 1.1.2012. יחד עם זאת, נקבעו מספר סייגים לתחולה כאמור, כדלקמן:

- תיקון סעיף 8(ג)(1) לפקודה, העוסק בפריסה של הפרשי קצבה יחול רטרואקטיבית כבר מיום 1.1.2011 לגבי הפרשי קצבה שהשתלמו ממועד זה ואילך. תיקון זה נדרש מכיוון שהפרשי קצבה לא נכללו במסגרת ההכנסות שאותן ניתן לפרוס לפי סעיף 8(ג)(1) לפקודה, דבר שיצר פגיעה במקבלי הפרשי הקצבאות.
- באשר להוראות נוסחת השילוב החדשה שבסעיף 9א לפקודה, הרי שהם יחולו רק על מי שביום 1.1.2012 ואילך הגיע לגיל הזכאות. לגבי מי שהגיע לגיל זכאות לפני מועד זה, תחול נוסחת השילוב כנוסחה לפני התיקון. כדי לאפשר היערכות בהתאם להוראות היוון הקצבה בנוגע ליורש של עמית שהפקיד לקצבה מוכרת נקבע כי הוראה זו תחול החל ביום 1 בינואר 2013 והיא תחול לגבי יחיד שנפטר ביום האמור ואילך.
- במסגרת התיקון נקבעו הוראות מעבר בקשר להיוון קצבה, הליך הדורש בדרך כלל פנייה של הנישום לפקיד השומה לקבלת פטור בהיוון קצבה, תוך 90 יום מהיום שבו ניתן לו לראשונה פטור ממס בשל קצבה מזכה. הוראת המעבר קובעת, כי במידה וניתן ליחיד פטור ממס בשל קצבה מזכה לפי סעיף 9א לפקודה לפני פרסום החוק, היחיד יהיה רשאי להגיש לפקיד השומה בקשה תוך 90 יום ממועד פרסום החוק (14.5.2012) להסדיר את הנושא, קרי עד ליום 12.8.2012.
- לגבי יחיד שטרם הגיע לגיל הזכאות וקיבל לפני יום תחילת התיקון (1.1.2012) מענק פטור, נקבע, שיהיה רשאי לבחור בהוראות נוסחת השילוב החדשה או הוראת נוסחת השילוב בטרם התיקון ובכפוף להגשת בקשה 90 יום מרגע שהיחיד הגיע לגיל הזכאות כאמור, והבחירה לגבי חלופות נוסחת השילוב תהיה בידו. עוד נציין, אם קיבל אדם מענק פטור לפני 1.1.2012 ואותו מענק פטור לא היה מובא בחשבון בנוסחת השילוב טרם התיקון, הרי שהוא לא יובא בחשבון גם לצורך חישוב נוסחת השילוב.

4. המלצות להמשך

ראינו לעיל, כי מדובר בתיקון מקיף אשר משנה באופן משמעותי את המצב שהיה עד כה בנושא מיסוי בפרישה של יחידים ובעלי שליטה. מדובר במגוון שיקולים שיש לקחת בחשבון בעת תכנון החיסכון ארוך הטווח אשר צריכים להיבחן הן במהלך שנות העבודה, והן בשנים לקראת הפרישה, וכמובן - בפרישה עצמה.

באשר להוראות המעבר, מי שהיוון קצבה פטורה לפני פרסום החוק, רשאי לפנות לפקיד השומה תוך 90 יום ממועד פרסום החוק, ולגבי מי שבעת פרישתו נכנס הן לתחולת נוסחת השילוב הישנה והן לנוסחת השילוב החדשה, הבחירה תהיה בידו איזו מהן להחל, ובלבד שהגיש בקשה לפקיד השומה תוך 90 יום מיום שהגיע לגיל הזכאות.

אנו ממליצים לכל, לבחון את השלכותיו של התיקון וכיצד יש בו להשפיע על החוסך, במיוחד לאור הטבת המס המשמעותית הנובעת מתיקון זה לבעלי שליטה בחברות מעטים, לגביהם נפתחה האפשרות להגדלת ההפקדות לקצבה תוך קבלת ההוצאה בחברה ככל עובד רגיל, כשמנגד ייהנו מהפטור החדש על קצבה כאחד האדם.

בכבוד רב,

קרלמן רואי חשבון